

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
FÖLDRAJZTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZET
BUDAPEST

9.
1991

műhely
TANULMÁNYSOROZAT

Tózsá István – Benyhe István
Az Orczy-kert környezetvizsgálata

AZ ORCZY KERT

KÖRNYEZETVIZSGÁLATA

ÉS REHABILITÁCIÓS KONCEPCIÓJA

Készítették

Dr. Tózsza István

Magyar Tudományos Akadémia

Földrajztudományi Kutató Intézet

Környezetminősítő osztályvezető helyettes

Benyhe István

VIII. kerületi Önkormányzat

Környezetvédelmi Bizottságának
elnöke

Budapest

1991

ELŐSZÓ

Az Orczy kert /a közelmúltig időlegesen: Asztalos János Ifjúsági Park/ ma is a VIII. kerület legfontosabb rekreációs zöldterülete. Állapota, növényzete azonban --egykori állapotához képest-- tönkrement. A park környezetvizsgálata az 1990. évi állapotokat tükrözi; az eredményeket és a kert rehabilitációjára vonatkozó elképzeléseket e rövid tanulmányban foglaljuk össze. Rehabilitációjának célja, hogy az Orczy kert ismét Pest "gyöngyszeme", Józsefváros egyik attrakciója lehessen. A kerület önkormányzatának környezetvédelmi bizottsága --egyéb feladatai mellett-- az ebben a tanulmányban kifejtett irányelvek alapján fogja szorgalmazni a park rehabilitációját.

Az Orczy kert /1990 októberi légifelvétel/

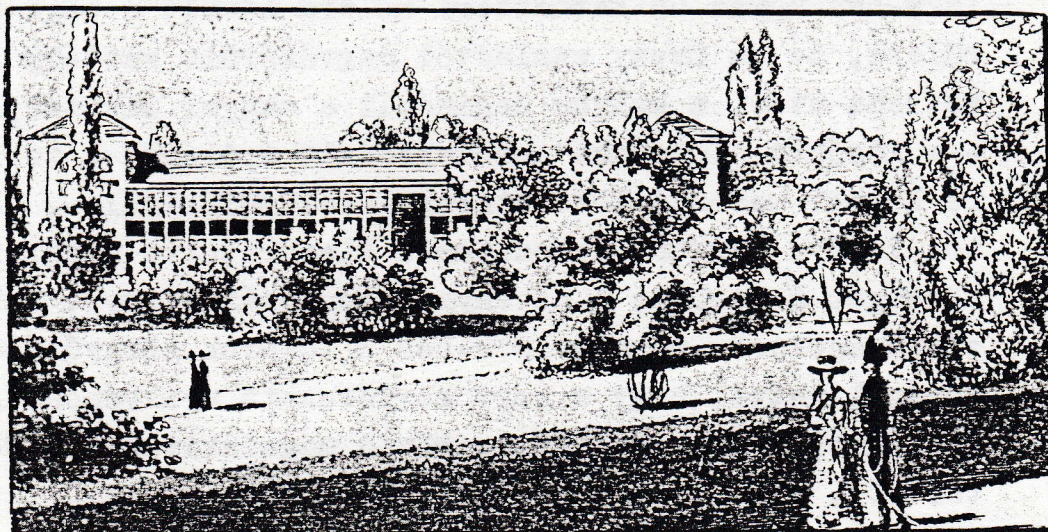
AZ ORCZY KERT TÖRTÉNETE

1783-ban báró Orczy Lőrinc vette meg a Pest város határain akkor még kívül eső birtokot --a mai park tágabb környezetét--, s vadászat céljára hasznosította.

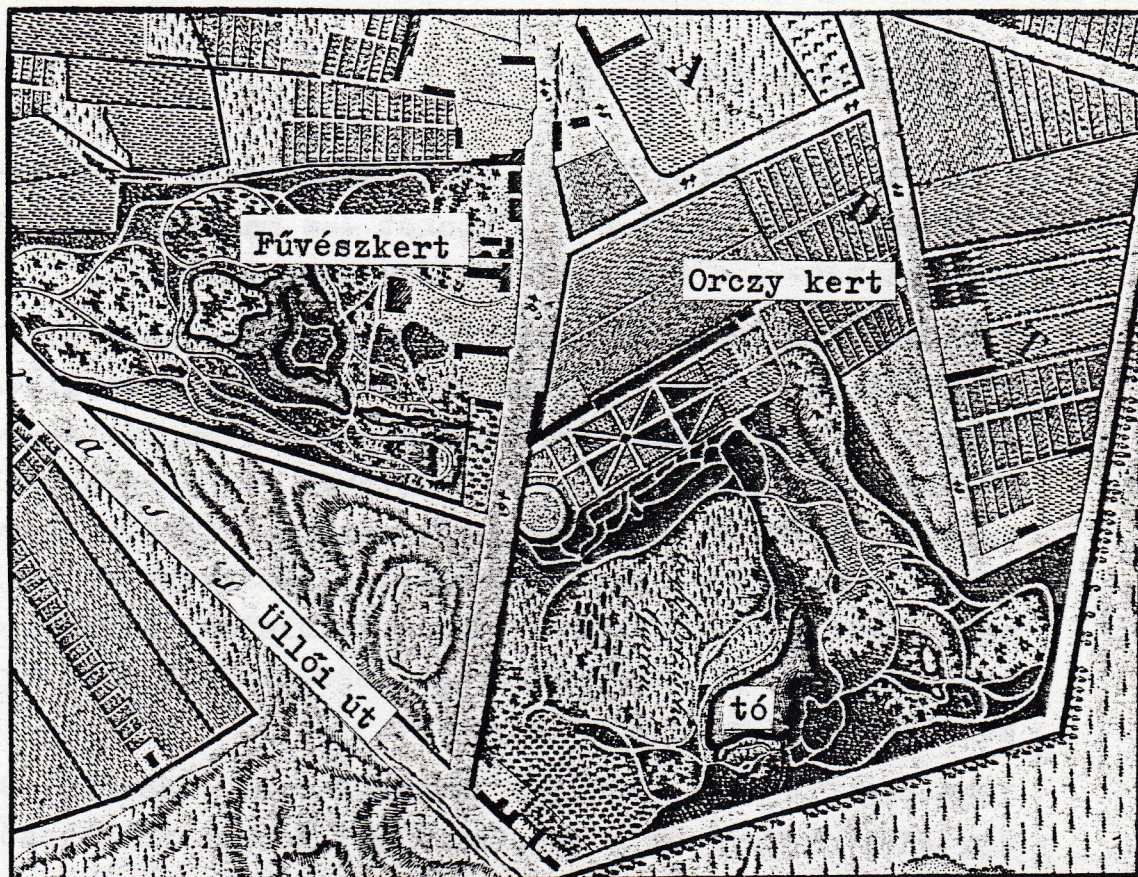
1794-ben fia, Orczy László, Petri Bernhard kertépítő mérnököt bizta meg egy park kialakításával a területen; aki a kor szokásának megfelelően a szentimentális--romantikus angolpark teljes kelléktárát /kanyargós utak, kápolna, sirkert, obeliszk, tó, szikla, vizesés, barlang/ felhasználva Pest városának a közönsége előtt is megnyitott parkot alakított ki a területen. A Petri által ültetett, felnövő fákkal az 1800-as évek első évtizedeiben élte a park a fénykorát.

1815-ben itt /is/ vendégül látták Ferenc császárt, Sándor cárt és Frigyes porosz királyt, hármas találkozásuk alkalmával.

1820-ban itt épült az ország akkori legnagyobb és legszebb üvegháza is.

Az Orczy kert az üvegházzal /rajz 1827-ből/

Az Orczy kert és a Fűvészkert 1810-ben /Lipszky János térképrészlete/

1829-ben ugyan 65 kataszteri holdra bővült a park területe, de az Orczy családtól megvásárolt kastély lebontása után, a helyén megindult a magyar tisztképző --a későbbi "Ludovika" hadiakadémia építése. A területre került katonai létesítmény --felépülésétől--, 1847-től kezdve lassan, fokozatosan kiszorította a pesti közönséget a parból. A növényzet gondozását egyre inkább elhanyagolták, míg nem 1872-ben a főváros közgyűlése tudomásul vette, hogy a kert korlátozott nyilvánossága is megszűnt; s ez, az 1919-es rövid megszakítással 1944-ig tartott.

A II.Világháborúig a park területe 23 hektár volt, a háború után pedig közintézmények osztoztak a kert területén, amely 14 hektárra csökkent. Szanálásmentes építési telekhez jutott itt egy cipőgyár és a Budapesti Közlekedési Vállalat autóbuszgarázsa, valamint több más üzem, kereskedelmi egység, hivatal. De a maradék zöld terület is tovább csökkent: nyári úttörőtábort, később gyermekotthont és egy nagy sporttelepet alakítottak ki benne. A Fővárosi Tanács 1960-ban elfogadott városrendezési terve /amely az Orczy kertet a szomszédos Fűvészkerttel együtt, eredeti nagyságukban rehabilitálandó zöldterületként kezelte/ itt nem valósult meg.

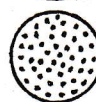
Jelenleg a szétszabdaltság, a rendezetlen földtulajdonviszonyok, a nem rendeltetésszerű használat, a kellő gondozás hiánya jellemzi a parkot.

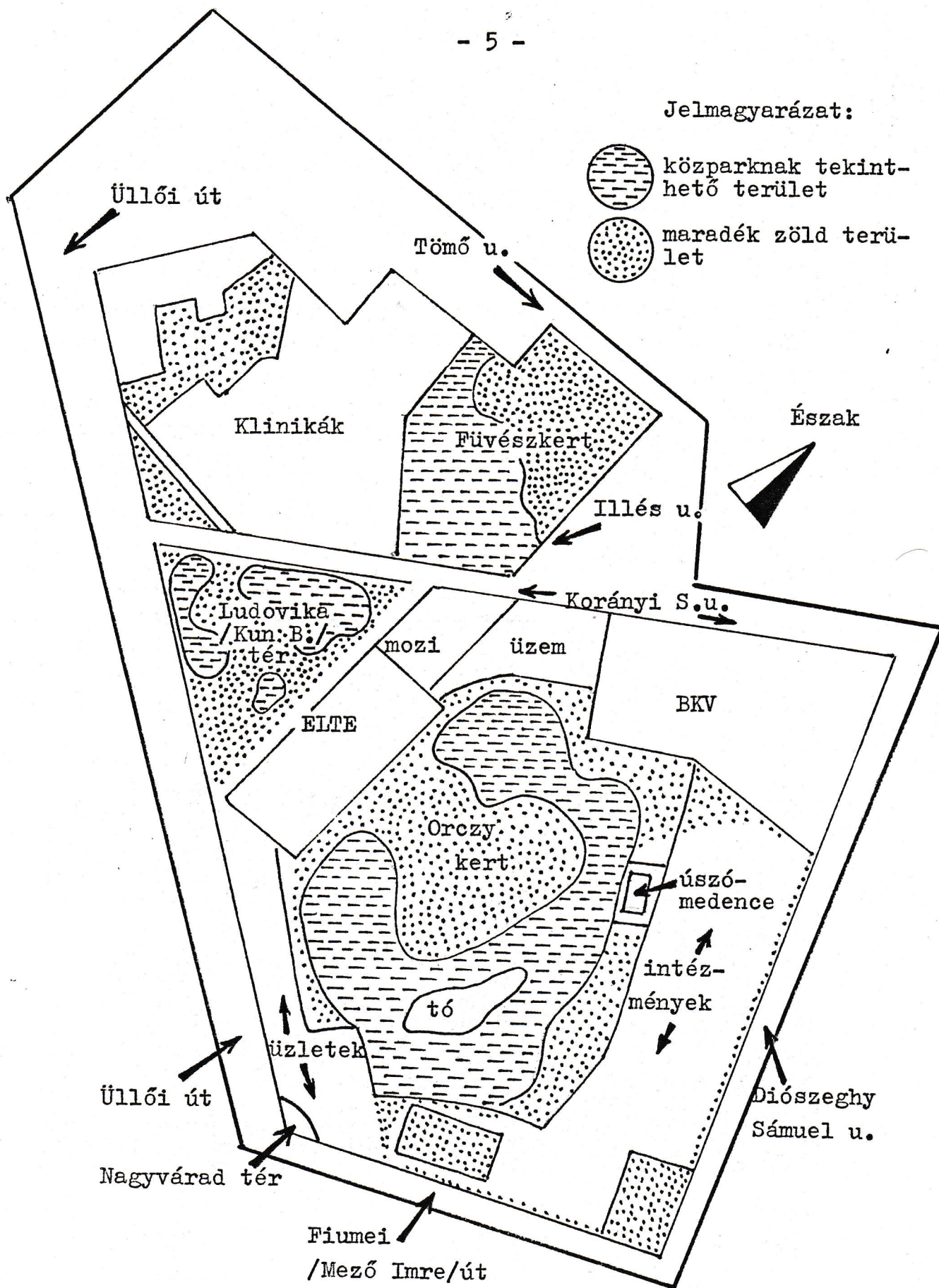
Történetéről a részletes forrásmunkát Gombos Z. /1974/ adja.

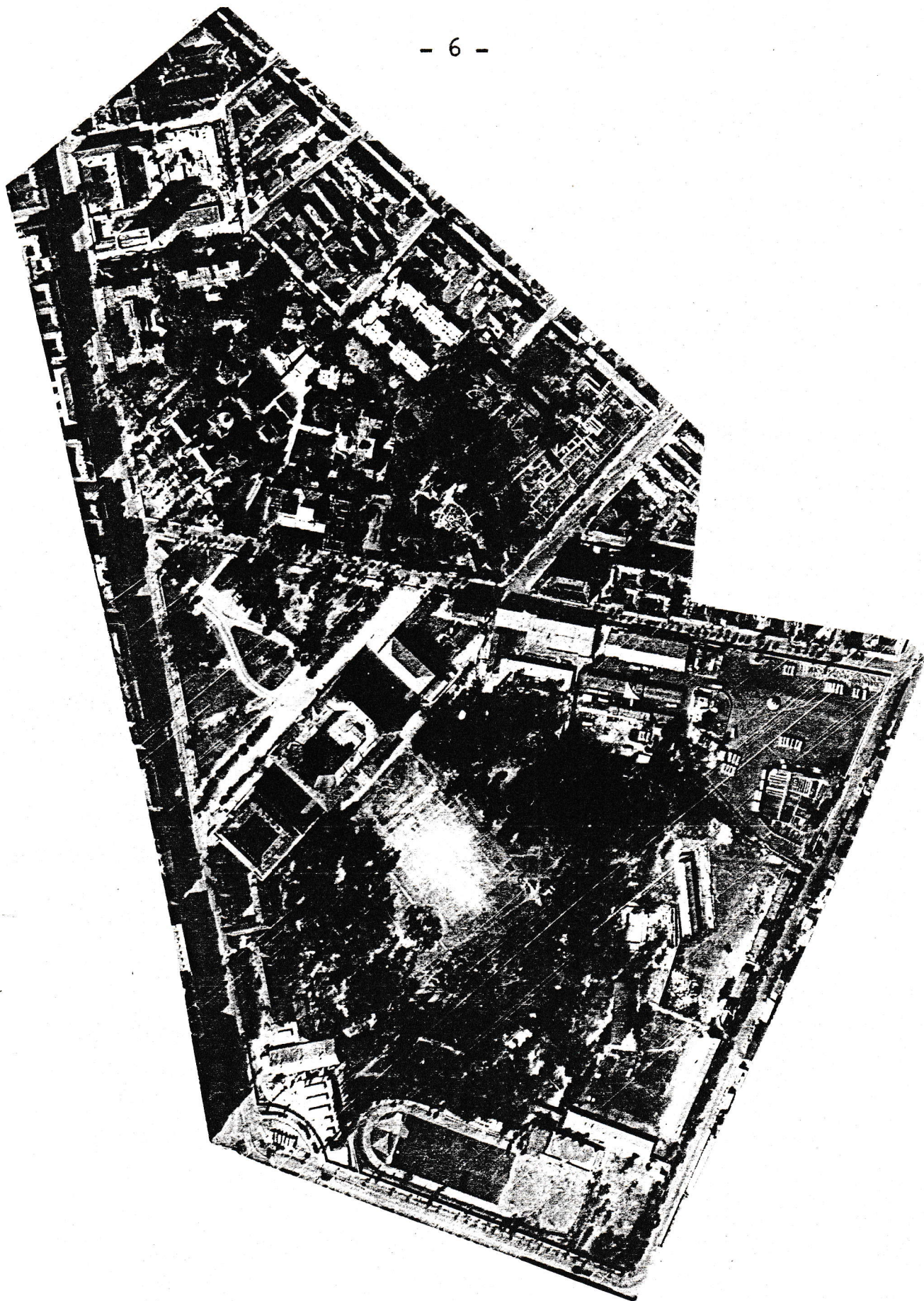
Az Orczy kert /akkori nevén a Ludoviceum kertje/ 1845-ben /Alt Rudolf rajza nyomán/. Háttérben a Pollack Mihály tervezte Magyar Hadi Tanoda --a Ludovika--, amely 1829-1848-ban épült.

Jelmagyarázat:

- közparknak tekintethető terület
- maradék zöld terület

Az Orczy kert összezsugorodási folyamatának az eredménye

Részlet az MN 867/5850-es, 1961 évi nagymagasságú
légifelvételéről

A PARK NÖVÉNYÁLLOMÁNYÁNAK ÁLLAPOTA

Az Orczy kert eredeti növényei között jávorfákat, platanokat, bokrétafákat, bálványfákat, nyár- és nyirfákat, fenyő és tölgy csoportokat emlitenek a XIX.sz. közepe táján /Gombos Z./.

Jelenlegi, jellemző fás növényei és azok állapota:

Teljesen ép és egészséges, a fajra jellemző képleteket hordoz a *Celtis occidentalis* /madárcseresznye/. Szintén még egészséges és jellemző képleteket hordozók, de a fenofázisban jelentéktelen időeltolódást tapasztalhatunk az *Acer negundo* /juhar/, a *Populus simonii* /csüngőnyár/ és a *Populus nigra* /fekete nyár/ fajoknál. Még egészséges, de fenofázisában kisebb időeltolódás, valamint a fa képletein kisebb perzselésnyomok fedezhetők fel az *Acer pseudoplatanus* /álplatán juhar/, az *Acer platanoides* /platánlevelű juhar/ és a *Gleditsia triacanthos* /krisztustövis/ fajoknál. A fa képletein erősebb perzselésnyomok találhatóak a *Platan hybrida* /platán/ és a *Morus alba* /fehér eperfa/ fajoknál. Galambos J. /1990/.

Összességében kijelenthető, hogy a növényzet környezeti károsodása --a VIII.kerületen belüli viszonyítási alapon-- csak elvétve figyelhető meg. Ilyen értelemben a Kerepesi temető, a Fűvészkert, a Köztársaság tér, a Ludovika tér /Kun Béla tér/ és a Rezső tér növényállományához hasonlítható az Orczy kert növényzete.

Állományklimája --szintén józsefvárosi viszonylatban-- kedvezőnek mondható. Látogatottsága a mérsékelt túlhasználat jegyeit mutatja. Az aktív /zöld/ és az inaktív /burkolt/ felületeinek aránya --a sportpályák területeit leszámítva-- 90 %-ban kedvezőnek /aktívnek/ tekinthető.

Árnyékhatás tekintetében jelentős horizontkorlátozás nem tapasztalható; az egyetlen szomszédos, magas épület, az orvostudományi egyetem toronyháza a Nagyvárad téren, csak a park déli csücskére vet árnyékot a délelőtti órákban.

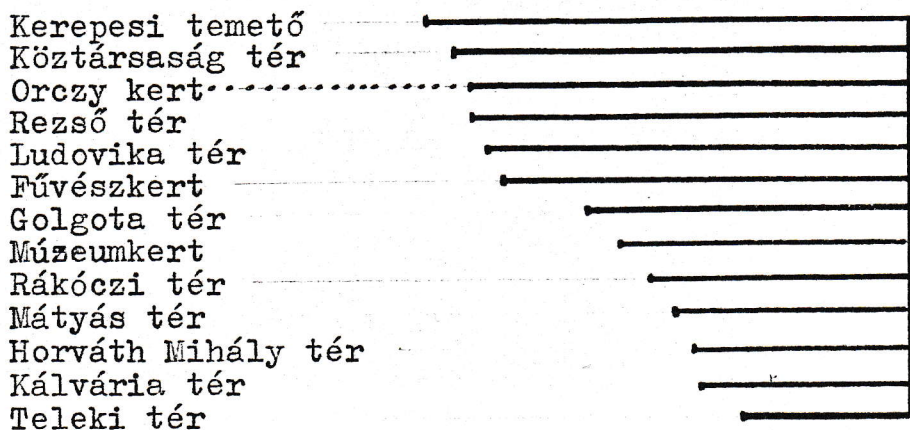
Felszabdaltság tekintetében már jóval kedvezőtlenebb a park helyzete; utak, és különféle létesítmények, eszközök és épületek bolygatják területét.

Általános állapota /a parkról kialakított összbenyomás szubjektív, esztétikai minősítése/ józsefvárosi viszonylatban közepes. Azonos a Fűvészkerttel, a Ludovika /Kun Béla/ és a Golgota térrel. Ennél jobb benyomást csak a Rezső tér, a Köztársaság tér és a Kerepesi temető kelt a látogatóban, a VIII.kerületben. Rosszabb összbenyomást pedig a Kálvária /volt Kulich Gyula/ tér, a Horváth Mihály, a Rákóczi, a Mátyás és a Teleki tér parkja kelt a látogatóban.

A faállomány kor szerinti összetétele jelenleg kedvező, a fiatal, a középkorú és az idős állomány megfelelő arányban van jelen.

A fajta szerinti összetétel már kevésbé kedvező; az ún. várostűrő fajok telepítését kellene szorgalmaznunk. Erről részletesebben a rehabilitációs koncepcióban szólunk.

Józsefváros zöld közterületeinek relatív rangsorában --szerencsére-- az Orczy kert még kedvező helyet foglal el a 64 pontszámmal rangsorolt, viszonylag legjobb minőségű Kerepesi temető, és a 22 pontszámmal rangsorolt, viszonylag legrosszabb állapotú park /a Teleki tér/ skáláján az Orczy kert 58 pontszámmal nyert besorolást /irodalom: Galambos J.1990./.

AZ ORCZY KERTI TÓ

A kertben található, sekély vizű /legnagyobb mélysége 1.7 m; átlagos mélysége 1 m/ tó vizellátását 25-30 kisebb--nagyobb fenékforrás biztosítja. Legnagyobb veszély a tó feliszapolódása, mert, bár a 60-as évek végén beton partfallal látták el, ez nem akadályozza meg, hogy a tóba minden esőzés alkalmával jelentős mennyiségű talaj és hordalék mosódjon be az esővízzel a tó partjáról. 1990 tavaszán a kerületi Tanács biztosította a tó medrének a kotrását és tisztítását. Sajnos a park "gazdátlansága" lehetővé teszi, hogy a babakocsitól a kiszolgált hűtőszekrényig és palackokig a legkülönbözőbb kommunális hulladékkal dobálják tele a "látogatók". Közel két évtizede, 1971-ben kotorták ezt megelőzően a tó medencéjét. Az 1990 májusában lecsapolt tó láthatóvá váló fenékforrásaiból alkalmunk nyílt vizminta-vételre; majd, 1990 augusztusában, a már ismét feltöltött tó vizéből is vettünk mintákat /Urbányi A. 1990./. Az elemzések főbb eredményeit a továbbiakban közölt, összehasonlító táblázat tartalmazza.

A tó medre a lecsapolás után 1990 májusában

Az Orczy kerti tó és forrása vízminősége:

	a fenék források vize	a tó vize	még megen- gedhető ha- tárérték	
kémhatás	7 (semleges)	8.37 (lúgos)	8.5	pH
vezetőképesség	1927	1328	1600	µs/cm
összes kemény- ség /CaO/	515	233	350	mg/l
oldott oxigén	5.1	21.92	6 (kívánatos)	mg/l
szabad CO ₂	53.1	0.0	nincs	mg/l
szulfát /SO ₄ ⁻ /	412	265	250	mg/l
foszfát /PO ₄ ⁻ /	0.21	0.1	0.2	mg/l
ammónia /NH ₄ /	0.0	0.1	2.5	mg/l
nitrit /NO ₂ ⁻ /	0.05	0.04	0.3	mg/l
nitrát /NO ₃ ⁻ /	59	18	40	mg/l
kémiai oxigén igény	1.2	4.1	8 (kívánatos)	KOIps
algaszám	0	100 millió	1 millió	db/l

Az Orczy kerti tó legnagyobb, talajvizes fenék-
forrása 1990 májusában /a tó lecsapolásakor/

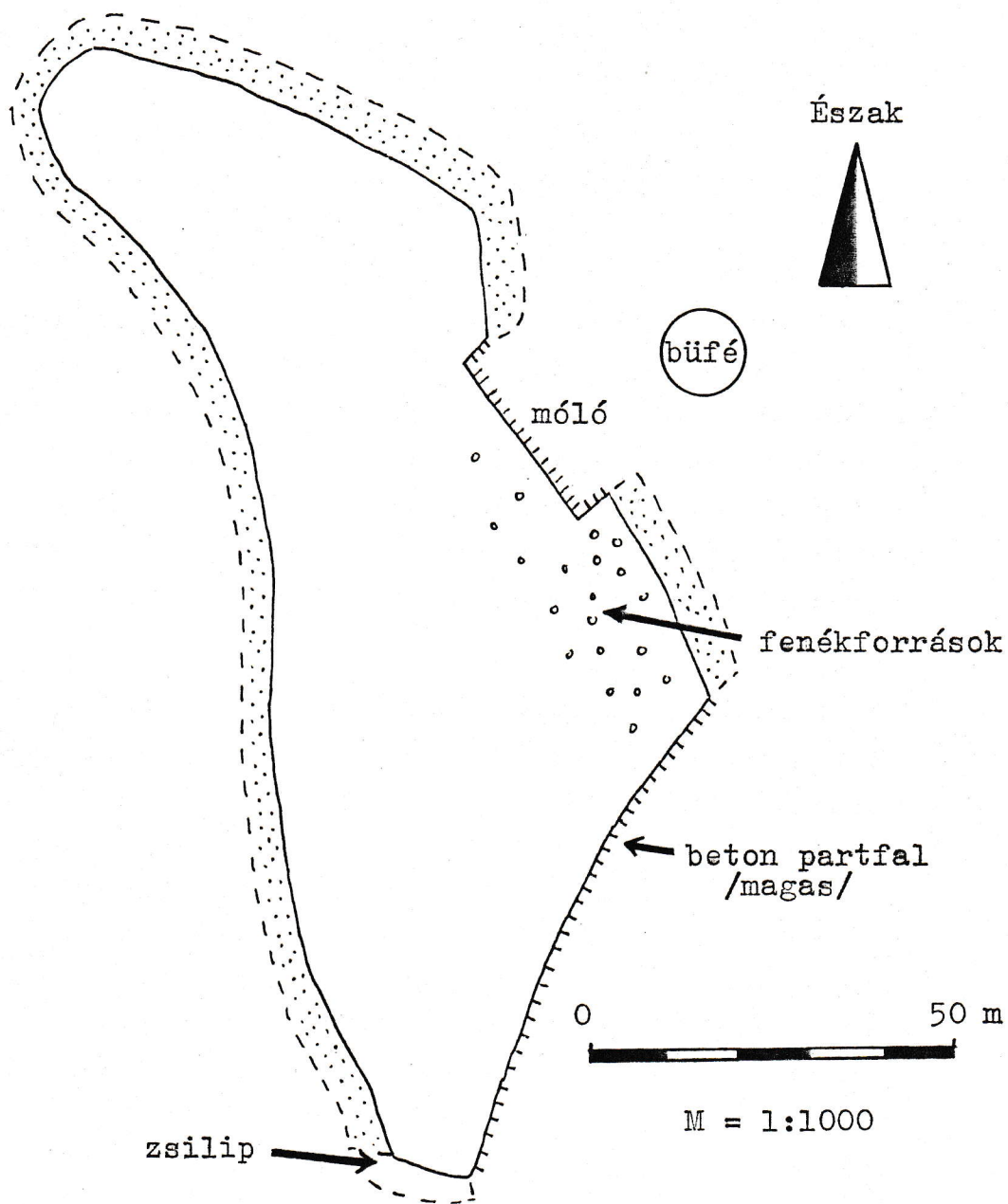
A fenékforrások vize 1990. május 22-én semleges kémhatású, igen kemény, magas a sótartalma és a vezetőképessége. Nitrát tartalma is magas. Tipikus talajvizforrásokról van szó, melyek --mivel nitrit és ammónia tartalmuk alacsony, ill. nincs--, mentesek a friss szennyeződések-től. Vizük kémiai oxigénigénye ugyancsak kedvező.

A tó vize 1990. augusztus 2-án már lúgos kémhatású, oxigénnel erősen túltelített. A felszíni vizek minőségét meghatározó MI-10-172/3-85 szabvány szerint a víz kémiai minősége az I. és a II. osztályba sorolható az egyes szennyező komponensek függvényében. Egyedül a klorid és szulfát tartalma rosszabb a II. osztályú vizekben megengedhető határértékeknél. A tó biológiai vízminősége a rendkívül magas algaszám /100 millió egyed literenként!/ miatt nagyon rossz. A kékmoszat és a kovamoszat túltelítettség jellemző a vízre. Ebből következik az oxigénnel való erős túltelítettség is. A víz átlátszatlan, zöld színű. Az erős algatevékenység következtében a vízszineződésből vízvirágzás lesz, s a télen elpusztuló alga tömeg a fenékiszap vastagságát fogja növelni; az amúgy is túl sekély víz /amely kedvez az algásodásnak/ a tó bemosódásos feliszapolódása okán is még sekélyebbé válik; még erősebben teret engedve a további algásodásnak.

A tó vizének nehézfém vizsgálata is kedvező képet mutatott:

arzén	
kobald	
kadmium	
króm	
higany	
molibdén	
nikkel	
ólom	nem is volt kimutatható mennyiségben

jelen. Aluminium, réz, bárium, gallium és cink csak a megengedhető határérték 50 %-áig volt jelen. Egyedül a bór tartalom éri el a 0.5--1 mg/literes veszélyzóna alsó határát /0.49/.

Az Orczy kerti tó alaprajza /Balogh János, MTA FKI geodéziai felmérése/

- lejtős part /bemosódásveszély/
- magas beton partfal
- rácskerítés

A tóban --telepitéssel-- a kárász, ponty, csuka, keszeg és a szélhajtó kűsz él meg.

AZ ORCZY KERT FÖLDRAJZI KÖRNYEZETE

Geológiailag a terület legnagyobb /keleti/ részét óholocén kavics és homokos kavics alkotja. Geomorfológiailag ez a része a II.a. jelzésű Duna-terazon található. A Ludovika téri --a felső ártéri, síksági részét pedig kőzetlisztes homok és agyag építi fel /MÁFI és MTA FKI/. A felszín alatti első vizadó képződmények 2.5--5 m mélységben helyezkednek el a park alatt. A maximális, 1 %-os valószínűségű talajvízszint 2--3 m közötti a területen /FŐM-ÉPTErv/.

A park alatti talajvíz minősége: vasagresszivitása a kert K-i fele alatt nincs, Ny-i fele alatt gyenge./A vasagresszivitás a víz összes vastartalmától, pH-jától és szabad szén-dioxid tartalmától függ./ A talajvíz betonagresszivitása /SO₄ tartalma/ szintén alacsony, 50 mg/l-től 200 mg/l-ig változik K-ről Ny felé. A felszíni vizek minőségének integrált követelményrendszerében e tényező megengedhető értéke 250 mg/l. A kert alatti talajvíz nitrát /NO₃/ tartalma is K-ről Ny felé /tehát a Mező Imre úttól a Korányi S. utca felé/ növekvő tendenciát mutat 20-tól 80 mg/l-ig. A még megengedhető érték ebben a tekintetben 40 mg/l a felszíni vizek esetében. A 40 mg/l-es izovonal a park felezővonala alatt húzódik. Végül a talajvíz kémiai oxigénigénye 2--4.5 ps mg/l között változik, szintén K-ről Ny felé növekedve. A határérték e tekintetben 15 lenne. Így, megállapítható, hogy összességében kedvező talajvízminőséget regisztráltunk 1990 nyarán. /Urbányi A.-Tózsza I. 1990./

Az Orczy kert mikroklímája léghőmérséklet tekintetében nem; légnedvesség tekintetében viszont --a Kerepesi te-

metőéhez hasonlóan-- szigetként jelentkezik Józsefvárosban. Egy reprezentatív időszakban 85 % volt a kert légnedvessége, szemben a két körút közötti Józsefváros 65 %-os telítettségével. Léghőmérséklet tekintetében az Orczy kert --és tágabb térsége-- átlagosan 2°C-szal hidegebb, mint Józsefváros sűrűn beépített, a két körút közötti területe /Vértessy M.1990./.

AZ ORCZY KERT KÖRNYEZETSZENNYEZETTSÉGE

A park füves vegetációjába beépült ólom tartalma 1.1--2 mg/kg között változik. Ez, józsefvárosi viszonylatban kedvező, hiszen az élelmiszernövényekben 2 mg/kg a megengedhető határérték. A közeli Üllői úton viszont már 6--7 mg-os értékeket mértünk; a Baross téren pedig, 1989-ben, 39 mg-ot regisztráltunk kg-onként! /BME 1990/.

Az Orczy kertet az Üllői út, a Mező Imre út, a Diószeghy utca, a Korányi utca, ill. a Ludovika tér határolja. Ezek nappali zajszintjét és közúti forgalomsűrűségét az alábbi táblázat tartalmazza:

	zajszint dB	forgalomsűrűség egységjármű óránként	nehézgépjár- művek aránya %-ban
Üllői út	70--75	3000--3500	10--12
Mező Imre út	70--75	2000--2500	12--14 !
Diószeghy S. u.	65--70	500-- 600	10--12
Korányi S. utca	65--70	700-- 800	18--20 !!
egészségügyi határérték	60	--	--

/!=átmenő forgalom; !! = BKV garázs/

A zajszint mindenütt meghaladja a lakóterületen, nappal megengedhető határértéket. Ez az Üllői út esetében a nagy forgalommal, a Mező Imre út esetében a kockaköves útburkolatból következik. Bár a Korányi utcán nagyobb a forgalom, mint a Diószeghyn, ez utóbbi kedvezőtlenebb burkolata ugyanolyan zajszintet gerjeszt. Összehasonlításképpen:

a VIII.kerület legzajosabb útvonalai: a Rákóczi út, a Kőbánya út és a Róbert Károly körút /80 dB/. Az Orczy kertben belül viszont csak 58 dB a nappali zajszint, ami nem elsősorban a környező utcák forgalmából, hanem a park látogatóitól származik. A legintenzívebb forgalom a VIII.kerületben a Rákóczi úton fordul elő: 5000 egységjármű halad át rajta óránként /Gecső 0.1990./.

A természetes, radióaktiv háttérsugárzás az Orczy kertben, kerületi viszonylatban is a legkisebb: 9.5--11 μ R/óra. Hazánkban ez az érték átlagosan 10--20 közötti. Érdekesképpen: a Józsefvárosban a Kálvária /Kulich Gyula/ téren, a Csobánc utca sarkánál a legnagyobb a háttérsugárzás, 20 mikroröntgen óránként /Tózsá I.1990./.

Légszennyezettség

Az Orczy kert a Kerepesi temetővel együtt Józsefváros "tüdejét" jelenti. Ezért is kiemelten fontos a park rehabilitációja! A legtöbb légszennyező komponens esetében a Kerepesi temető nagy zöldterülete a viszonylag legkedvezőbb hely a VIII.kerületben. Az Orczy kert --bár kisebb mértékben, mint a Kerepesi temető, de-- szintén szigetként emelkedik ki a VIII.kerületben, légszennyezettség tekintetében. Jóllehet, zöld területe mindössze egy nyolcad része a Kerepesi temetőének, a kert tavának párolgó hatása intenzív légtisztító szerepet tölt be. A környezetétől erősebben párologtató zöld- és főleg vízfelületek felett ugyanis a párolgás--hőelvonás hatására lehűl a levegő, szétáramlik, s helyét a burkolt beton, aszfalt és cserépfelületeken jobban felmelegedő, szárazabb, felszálló levegő foglalja el. Így a nagyvárosban lévő zöld-, és főleg: vízfelületek lokális légcirkulációt idéznek elő, ami csökkenti a városrész légszennyezettségét az átszellőzés révén. Az Orczy kert esetében tavának hatásával magyarázható a Kerepesi temető hatalmas zöldfelületével szinte egyenértékű, erős légszennyezettséget csökkentő hatás. A kertben, 1990 reprezentatív időszakában mért légszennyezettségi értékeket a következő táblá-

zat tartalmazza:

$\mu\text{g}/\text{m}^3/30 \text{ min}$	reprezentatív tavasz idő- szak	reprezentatív téli időszak	egészség- ügyi ha- tárérték*
kén-dioxid	20-- 25	150-- 200	500
szén-monoxid	1500--2000	3000--4500	10000
nitrogén-monoxid	30-- 60	40-- 50	100
nitrogén-dioxid	20-- 30	30-- 40	200

*Az egészségügyi határérték félórás mérési időtartamokra vonatkozik.

A kerület sűrűn beépített, leginkább a két körút /a Múzeum körút és a József körút/ közötti, valamint a GANZ gyár és a főközlekedési útjai mentén természetesen az egészségügyi határértékeket meghaladó légszennyezettségi szinteket is mértünk. Az NO szint pl. tavaszi időszakban a Kerepesi út és a Hungária körút kereszteződésében 300 μg volt köbméterenként, téli időszakban az Üllői úton és a Múzeum körúton 176 mikrogram. A CO szint téli időszakban az Astória és a Kálvin téren 10500 mikrogram volt. /OKI 1990./

Kriminalisztikai környezetét tekintve az Orczy kert --szintén józsefvárosi viszonylatban-- kedvező helyzetben van. 1990 másfél hónapos reprezentatív időszakában a kert közelében csupán a Nagyvárad téren történt egy személy elleni bűncselekmény; a Ludovika téren 4 és a Nagyvárad téren 1 személygépkocsi feltörés; de nem történt sem az Orczy kertben, sem a környékén személyi tulajdon kárára elkövetett cselekmény. Összehasonlításképpen a kerület más térségeiben, utcáin és terein ebben az időszakban a felsorolt bűncselekmény típusokból több tucat is történt. Pl. 37 lopás a Keletinél, 8 betörés a Corvin köznél, 16 betörés a Népszínház utcában, 4 személy elleni cselekmény a Blaha Lujza téren stb. Az Orczy kert területén belül viszont egyetlen egy --bejelentett-- bűneset sem fordult elő a vizsgált időszakban /Kovács Z. 1990./.

A PARK REHABILITÁCIÓS KONCEPCIÓJA

①

BKV

Arra nincs remény, hogy a park megnyirbált területét teljes mértékben visszaállítsuk; de a területét elfoglaló intézmények működését úgy kell szabályoznunk vagy megváltoztatnunk, hogy azok ne jelentsenek veszélyt a park ökológiájára. Ilyen intézmény mindenekelőtt a BKV autóbuszgarázs, amely sem az Orczy kertben, sem a Fűvészkert mellett, sem a Klinikák szomszédságában, sem a környező lakóterületeken nem kívánatos! Erős zaj- és légszennyező forrás.

②

Szomszédos területek

Az Orczy kert védelmét és fejlesztését nem lehet elválasztani a vele szomszédos Ludovika /Kun Béla/ téri park és a Fűvészkert védelmétől és fejlesztésétől. Arra kell törekednünk, hogy e 3 zöldterületet a lehető legszorosabb egységbe hozzuk, ne engedjünk több létesítményt közéjük ékelődni; a meglévők kedvezőtlen hatásait pedig igyekezzünk kiküszöbölni. Pl. a Korányi Sándor utca átmenő nehézgépjármű forgalma, amelyet a BKV garázs okoz.

③

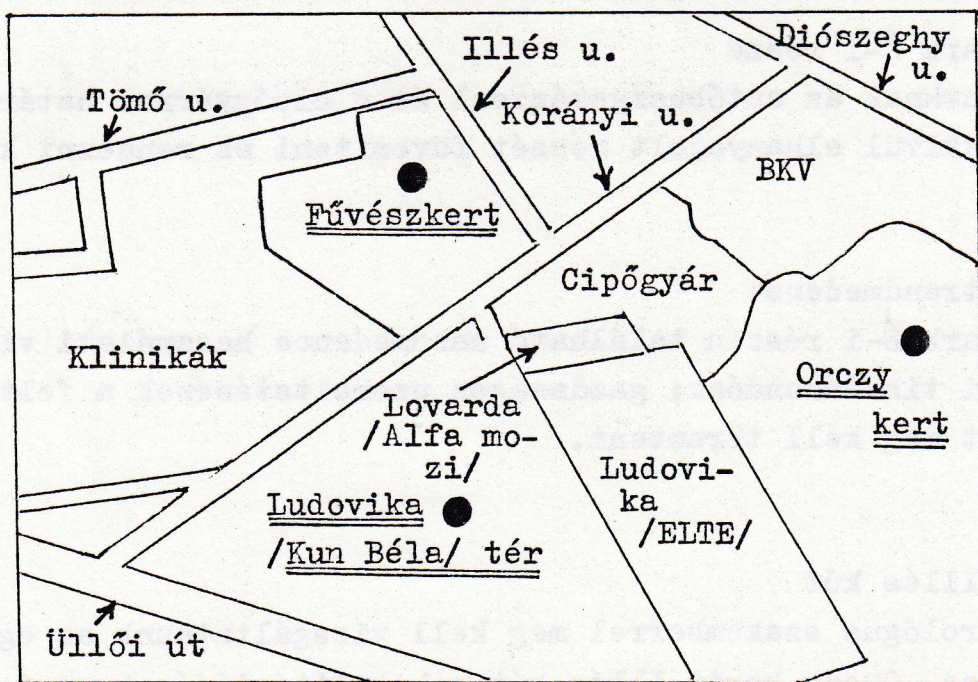
A tó

A tó vízminőségének védelme érdekében egy kb. 1 m magas térdfallal kell körülvenni a közvetlen partját azért, hogy az esővel történő talajbemosódást és a tó gyors feliszapolódását meggátoljuk. A térdfal a tó esztétikai képét nem rontja, megépítése nem túl költséges, ugyanakkor akadályt jelent a látogatók felelőtlen vízparti tartózkodásának /szemetelés- és balesetveszély/, amit a jelenlegi, esztétikai szempontból kifogásolható rácskerítés a tó Ny-i oldalán nem old meg. A tó vízmélységét a zsilipelés változtatásával és a térdfal jelenlétével növelni kell, mert a jelenlegi sekély víz túlalgásodása olyan hipertrófiát fog okoz-

ni, hogy a tó vize "lekvárrá" változik.

A légifelvétel az Orczy kerttel szomszédos, vele együtt védendő és fejlesztendő zöldterületeket ábrázolja

④

Állományújítás

Az Orczy kert állományújítását ún. várostűrő fafajok betelepítésével javasolható elvégezni /Kovács M.1985./. A légszennyezést jobban tűrő, gyors visszaillesztésű, gyűrűs pórusú fajok közül:

Celtis occidentalis /ostorfa/v.madárcseresznye/

Ailanthus altissima /ecetfa/

Catalpa bignonioides /szivarfa/

Robina pseudo-acacia /akác/

Sophora japonica /japán akác/

Morus alba /fehér eperfa/

A gombafertőzéseknek jobban ellenálló /de lassabban növekvő/, ún. szórt pórusú fák közül:

Acer pseudoplatanus /álplatán juhar/

Aesculus hippocastanum /vadgesztenye/

Platanus acerifolia /platán/

Tilia tomentosa /ezüst hárs/

⑤

A park É-i része

A parknak az autóbuszgarázzsal és a cipőgyárral határos, rendkívül elhanyagolt részét füvesíteni és rendezni kell.

⑥

A strandmedence

A park É-i részén található úszómedence használati viszonyai tisztázandóak; gazdaságos üzemeltetésének a feltételeit meg kell teremteni.

⑦

Az Illés kút

Hidrológus szakemberrel meg kell vizsgáltatnunk az egykori, híres, Orczy kerti Illés kút rehabilitációjának, a forrás újbóli beüzemeltetésének a lehetőségét. A restaurált forrás hozzájárulna a kert elveszett imágójának helyreállításához.

A tavon keresztül folyó forrás viz egyben csökkentené a tó algás túltelítettségét is, vízminőségének a kedvező szinten tartásához is hozzájárulna.

Az Orczy kertben lévő úszómedence képe

A kert elhanyagolt, északi része

8

Szökőkút

Egy józsefvárosi, zárt rendszerű, vízforgatásos szökőkút--telepítő program keretében az Orczy kertbe is --elsősorban esztétikai okok miatt-- ajánlatos egy szökőkutat telepíteni. Ennek műszaki és anyagi feltételei a kert rendezése során megvizsgálandók. /A szökőkutak a nagyvárosok terein elnyelik a levegő szennyező anyagainak egy részét; párologtató, hűtő szerepükkel pedig lokális, tisztító hatású légmozgást indukálnak. Így nem csak esztétikai, de környezetvédelmi szerepük miatt létjogosultak a városokban./

9

Lovarda

Az Alfa mozi az egykori, a Ludovikához tartozó lovarda épületét foglalta el. Budapest belvárosában nincsen lovaglási lehetőség. /Gondoljunk pl. a St. James parkra, a Hyde parkra, a Kensington gardens-re, vagy a Regent's parkra London belvárosában!/ Külföldi magánvállalkozás során a moziból ismét egy fedett, rossz időben is használható, klasszikus lovardát lehetne kialakítani; a Ludovika mögötti, elhanyagolt futballpályán pedig egy parkbéli lovaglási lehetőség is kialakíthatóvá válna. Egy lovarda az Orczy kertben --Pest belvárosában-- mind idegenforgalmi, mind sportolási, sőt esztétikai szempontból is növelné a park értékét, hírnevét, rekreációs potenciálját. Nem utolsósorban pedig jövedelem-forrást biztosítana a kerületi önkormányzatnak, melynek bevételéből a kert fenntartási munkáit is finanszírozni lehetne.

10

Privatizáció

A lovarda létrehozása, a szennyező intézmények kitelepítése, ill. karakterük "park--baráttá" tétele, a strandmedence és a sportpálya gazdaságossá tétele, a tó és a park vizének, ill. faállományának a szakszerű védelme

--ugyanakkor mindezeknek a közönség látogatásának való expozíciója-- csak úgy képzelhető el, ha a lovardának, az úszómedencének, a sportpályának, a tónak és a parknak nem KEZELŐI, hanem GAZDÁI vannak. Olyan gazdái, akik anyagilag érdekeltek abban, hogy a felsorolt intézmények és attrakciók:

védelem alatt álljanak,
fejlődjenek,
kielégítsék a látogatók igényeit,
nyereségesek legyenek.

Igy mind az Önkormányzat, mind a vállalkozók, mind a kerület --sőt Pest-- lakossága jól járna. Az Önkormányzatnak tehát elő kell segítenie az Orczy kert és létesítményeinek a privatizációját, de csak olyan, szigorúan szabályzott szerződések keretében, melyek biztosítékot nyújtanak a park és létesítményeinek a védelmére, a fejlődésére, a közhasználhatóságára /nyilvánosságára/ és nyereségességére.

UTÓSZÓ

Az Orczy kert feldaraboltsága és elhanyagoltsága ellenére is még olyan --Józsefváros viszonylatában-- kedvező környezeti kvalitásokkal /csekély mértékű szennyezettséggel/ rendelkezik, amelyek lehetőséget nyújtanak rehabilitációjára, s arra, hogy a Kerepesi temető ellenpólusaként Józsefváros "tüdejeként" létezzen. A temetővel ellentétben, potenciális közparki adottságai ugyanakkor arra nyújtanak lehetőséget, hogy Józsefváros legfontosabb, Pest egyik legfontosabb rekreációs és idegenforgalmi központjává váljon. A Környezetvédelmi Bizottság ezért a kert rehabilitációjával kapcsolatos önkormányzati terveket és intézkedéseket jelen tanulmány szellemében fogja sürgetni, véleményezni, ill. támogatni vagy ellenezni.

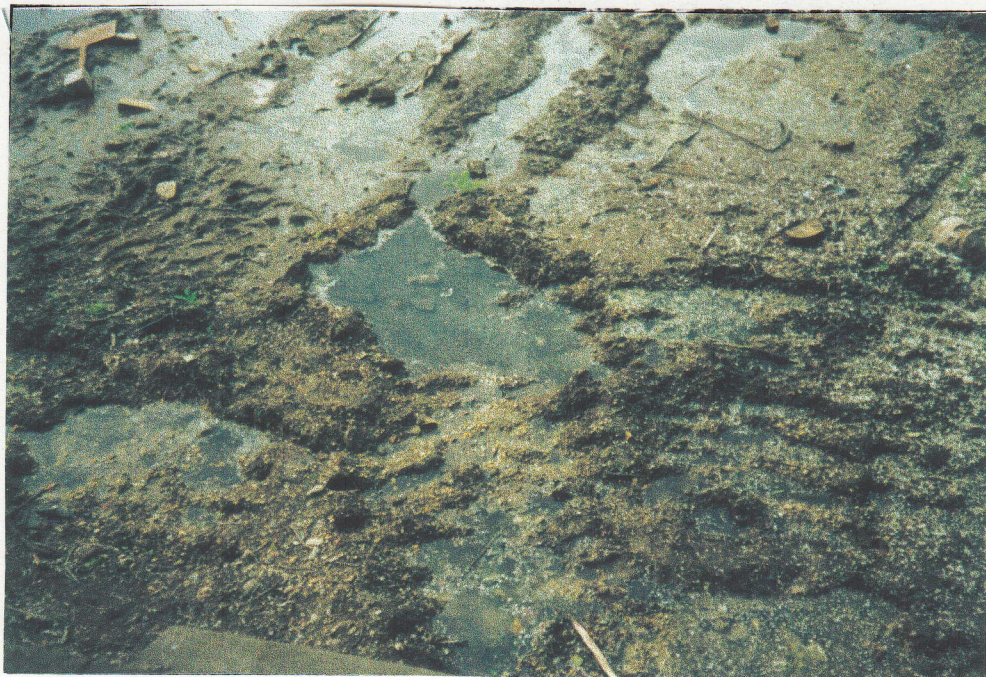

IRODALOM

- BME 1990. Növényminták ólomtartalma Budapest VIII.kerületében 1990 október elején -- Általános és Analitikai Kémiai Tanszék /MTA FKI 639.sz.OTKA kézirat/ 21 p
- FŐMÉPTErv 1990. A VIII.kerület talajvizszint térképe /Fővárosi Mélyépítési Tervező Vállalat, Talajmechanikai Osztálya/ MTA FKI 639.OTKA kéziratban
- Galambos J.-Tózsza I. 1990. Zöld közterületek minősítése Józsefvárosban MTA FKI Műhely 12. 25 p.
- Geecső O. 1990. Zaj- és forgalomterhelési vizsgálatok Józsefvárosban MTA FKI Műhely 2. 15 p.
- Gombos Z. 1974. Régi kertek Pesten és Budán - Natura Kiadó, Budapest 372 p.
- Kovács M. 1985. A nagyvárosok környezete - Gondolat Kiadó, Budapest 108 p.
- Kovács Z. 1990. A bűnözésföldrajz szerepe a városi környezetminősítésben MTA FKI Műhely 6. 13 p.
- MÁFI 1989. Részlet Budapest földtani térképsorozatából /MTA FKI 639.OTKA kéziratban/
- MTA FKI 1985. Részlet Budapest építésföldtani térképsorozatából /MTA FKI 639.OTKA kéziratban/
- OKI 1990. Légszennyezettségi szakvélemények és adatsorok a VIII.kerületben - Országos Közegészségügyi Intézet Levegőhigiénia Osztály /MTA FKI 639.OTKA kézirat/12 p.
- Tózsza I. 1990. Sugárzik-e Józsefváros? - Józsefváros 34. 2. pp 7.
- Urbányi A.1990. Józsefváros talajvizeinek minősége /MTA FKI 639. sz. OTKA kéziratban/ 24 p.
- Urbányi A.-Tózsza I.1990. A VIII.kerület talajvizminőségi térképsorozata /MTA FKI 639. OTKA kéziratban/ 5 p.
- Vértessy M. 1990. A meteorológiai elemekben mutatkozó eltérések a VIII.kerületben - OMSZ Eghajlatkutató Osztály /MTA FKI 639.sz.OTKA kéziratban/ 9 p.

Légifelvétel az Orczy kertről: bal oldalon az elhanyagolt sportpálya, fent a BKV üzem, középen a tó, jobb oldalon a sportpálya és az egyetemi toronyház árnyéka

Az Orczy kerti tó fenékforrásai

Készült az MTA Földrajztudományi Kutató Intézet
Környezetföldrajzi Osztályán 2004. évi
szeptember 1. és 2. közötti időszakban

A Kerepesi temető teljes területe. (Részlet az MN 0415/1144-es, 1990. év légifelvételéről).